

آثار اجرای عدالت در کلام فاطمه زهرا(س)

حضرت آیت‌الله العظمی‌الامام‌والمسلمین‌جنوبل‌الله تعالی‌فیات‌علی‌دانشگاه‌فروغی

رعایت عدالت و برقراری عدل در منطق اجتماعی حضرت فاطمه(س)، بر حاکمان و مردم واجب است. حضرت فاطمه(س) در خطبه فدکیه در قدامت یک سیاستمدار بزرگ عدالت طلب ظاهر شده است. جابر از زینب(س)، دختر امام علی(ع)، نقل کرده است که حضرت فاطمه(س) فرمودند: «فَرَضَ... الْعَدْلَ تَسْكِينًا لِلْقُلُوبِ؛ عدل را خداوند برای آرامش دل‌ها واجب ساخت.» (من‌لایحضره الفقیه، شیخ صدوق، ج ۳، ص ۵۶۸/ الوافی، فیض کاشانی، ج ۵، ص ۱۰۶۲). در برخی نقل‌ها؛ الْعَدْلَ تَنْسِيقًا لِلْقُلُوبِ، آمده است. (الاحتجاج علی اهل اللجاج، طبرسی، ج یک، ص ۹۹/ بحارالانوار، علامه مجلسی، ج ۲۹، ص ۲۲۳ /عوامل العلوم، بحرانی اصفهانی، ج ۱۱، ص ۶۶۰). تسکین به معنای آرامش دادن به دل‌ها و تنسیق هم هماهنگ ساختن و در یک خط قرار دادن دل هاست. دل‌ها با عدل؛ آرامش و آسایش و اطمینان و تسلیت خاطر و خوشی، نظم و نسق و آراستگی پیدا می‌کند. این تعلیم فاطمی اشاره به امری اساسی و مهم در اصلاح جامعه و پیوستن صف‌ها به یکدیگر و وحدت و دوری از پراکندگی است. بر پیروان حضرت فاطمه(س) لازم است نخست به برپاداشتن عدالت اجتماعی و عدالت اقتصادی و معیشتی درمیان مردم بپردازند تا در راه متحد سازی مردم و وحدت و آرامش و تنظیم و به هم پیوستن قلب‌ها در جامعه گام بردارند. در فراز دیگر همین خطبه فرموده‌اند: فَرَضَ... الْعَدْلَ فِی الْأَحْکَامِ إِنِّیْأَسَا لِلرَّعِیَئِهِ؛ خداوند، عدل در احکام را به سبب انس یافتن مردم با هم و حاکمیت واجب کرد. (من‌لایحضره الفقیه، شیخ صدوق، ج ۳، ص ۵۶۸/ کشف الغمه فی معرفه الانمه، علی بن عیسی اربلی، ج یک، ص ۴۸۴/ بحارالانوار، علامه مجلسی، ج ۶، ص ۱۰۸). در این جمله، حقیقتی بس بزرگ یادآوری شده است؛ باید عدالت در قضاوت اجرا شود تا جامعه با انس گرفتن با هم پایدار شود. اگر مقررات و قوانین عدالت‌آور در مجلس تصویب نشود و اگر در دولت و قوه مجریه و در محاکم و دادگاه‌های قوه قضائیه عدالت برقرار نشود و دل‌ها از حاکمیت ببرند و سرد بشوند، رفتار مردم در جامعه، از مسیر مهربانی و رحم به یکدیگر خارج می‌شود. عدالت قضایی باعث می‌شود رعیت با هم و با حاکمان و مدیران، انس بگیرند و نزدیک بشوند و امنیت و آرامش در شهرها برقرار شود.

همان‌طور که می‌دانیم، آموزه‌هایی مثل عدل از ارزش‌های اخلاقی است و برقراری عدالت، دستور خداوند متعال است. این فرمان الهی با هدف آرامش یافتن دل‌ها و اصلاح فرد و جامعه و پیوستن صف‌ها به یکدیگر و تحقق وحدت و هم‌بستگی ملی و انس دل‌های انسان‌ها باهم و با حاکمیت صادر شده است. هرچند که توصیه‌های روایی و سیره و رفتار بزرگان دینی ما از پیامبر اکرم(ص) تا ائمه اطهار(ع) و دیگر بزرگان دینی نیز مؤید این امر است. پس شایسته است همه انسان‌ها در خانواده و فامیل و در برخورد با همسایگان و همکاران و با عموم مردم در جامعه، با عدالت رفتار کنند تا راحتی و امنیت برقرار شود و امور جامعه اصلاح شود و سامان یابد.

بردار و بخوان

بر ساحل آرامش

وقتی از زهد و پارسایی صحبت می‌کنیم، بیشتر ما امتناع از دنیا و ساده زیستی برایمان تداعی می‌شود. اما از منظر لغت‌شناسان، زهد ورزیدن به یک چیز به مفهوم اعراض (روی‌گردانی) از آن شیء و به مقدار اندکی از آن رضایت دادن است. در فرهنگ و عرف عالمان اخلاق، «زهد» عبارت است از اعراض قلبی و عملی از دنیا، مگر به مقداری که آدمی بدان نیاز ضروری دارد.

به عبارت دیگر زهد یعنی روی گردانیدن از دنیا برای آخرت و از غیر خداوند، دل بردن. از این تعریف برمی‌آید که اولاً زهد درباره کسی صادق است که امکان تحصیل دنیا و برخورداری از آن را داشته باشد. ثانیاً، روی برتافتن او از دنیا، به دلیل پستی و حقارت دنیا درمقایسه با آخرت باشد. هرگاه ترک دنیا به دلیل امکان نداشتن تحصیل آن یا به هدفی غیر از رضایت خداوند و تحصیل آخرت باشد، -مانند جلب رضایت و محبت مردم یا به علت فرار از سختی و مشقت تحصیل آن- به آن «زهد» گفته نمی‌شود. مقابل آن آرزو یا «رغبت» قرار دارد که به معنای میل به چیزی است. زاهدانه زندگی کردن، شاید در نگاه اول سخت به نظر بیاید اما وقتی ثمرات آن را می‌بینیم و شیوه زهد و پارسایی را که در دین اسلام به آن توصیه شده است نظر می‌کنیم، می‌بینیم که ثمرات آن بسیار است.

برای الگوبری از شیوه زاهدانه در زندگی، چه کسی بهتر از پیامبر اکرم(ص)؟ تمام اعمال، حرکات، سکناات، گفته‌ها و اوصاف نفسانی که سیره و سنت پیامبر اکرم(ص) انجام می‌داده‌اند، از طریق وحی به ایشان رسیده است. از این رو سنت و سیره آن حضرت، حجت است. لذا اطاعت از سنت و سیره، اطاعت از خداوند است؛ «من یطع الرسول فقد اطاع...» کسی که از پیامبر اطاعت کند، همانا اطاعت خداوند را کرده است». بنابراین این دوازدهم جدا نخواهند بود؛ زیرا تمام آنچه می‌گوید و انجام می‌دهد، از ناحیه خداوند است و هرگز از روی هوا و هوس نیست؛ «و ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی؛ هرگز از روی هوای نفس سخن نمی‌گوید. آنچه آورده است، چیزی جز وحی نیست که به او وحی شده است». بنا به این آیات و همچنین آرائی‌که پیامبر(ص) برای همگان اسوه حسنه است، «لقد کان لکم فی رسول... اسوه حسنه». پس باید آنچه رسول خدا برای مردم آورده است، بگیرند و اجرا کنند و آنچه از او نهی کرده است، از آن خودداری کنند؛ «ما تأکمل الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا؛ آنچه پیامبر(ص) برای شما آورده است، بگیرید و آنچه از آن نهی کرده است، از آن خودداری کنید». باتوجه به همه این دلایل، سیره رسول گرامی(ص) برای مادر هرزمینه حجت است. حجت الاسلام والمسلمین فرحزاد در کتابی بنا به این سنت و سیره، معنای زهد را برای ما شرح داده‌اند. این اثر با نام «بر ساحل آرامش»، کتاب مدنظر ما برای معرفی به شمایی است که به دنبال شیوه زاهدانه در زندگی هستند.

استاد فرحزاد در این کتاب، با استناد به روایات و سیره اهل بیت(ع)، مفهوم دنیادوستی و زهد را توضیح داده است و نکاتی را در مورد چگونگی کنار گذاشتن محبت دنیا و جایگزین کردن زهد به عنوان یک اصل در زندگی، بیان کرده است. او تأکید می‌کند که شناخت دنیا و جلوه‌های فریبنده آن، می‌تواند به انسان در راهیابی به زهد و بی‌رغبتی به دنیا کمک کند. کتاب «بر ساحل آرامش»، نه تنها در دین اسلام بلکه در دیگر ادیان نیز به موضوع زهد می‌پردازد و تفاوت‌های آن با مفهوم رهبانیت در مسیحیت را بررسی می‌کند. استاد فرحزاد، رویکرد میانه‌ای اسلام را در استفاده از دنیا و نهی از دنیادوستی به گونه‌ای که هدف انسان رسیدن به مقاصد دنیوی باشد، تبیین می‌کند.

برشی از کتاب؛

«یکی از اموری که انسان را در راهیابی به زهد و بی‌رغبتی به دنیا کمک می‌کند، شناخت دنیا و جلوه‌های فریبنده دنیاست. هرچه شناخت انسان از حقیقت دنیا و فریبندگی هایش بیشتر باشد، زهدورزی او در برابر دنیا افزایش می‌یابد. امیرالمؤمنین در بیانی کوتاه و رسا این حقیقت را چنین بیان کرده‌اند: «الحق الثَّابُّ بِالزَّهَادَةِ مَنْ عَرَفَ نَقْصَ الدُّنْیَا؛ سزاوارترین مردم به زهدورزی، کسی است که عیب و نقص دنیا را بشناسد». رسول خدا(ص) نیز حقیقت دنیا را به مرداری متعفن تشبیه کرده و فرموده‌اند: «الدُّنْیَا حِیْفَةٌ وَطَائِفُهَا کِلَابٌ؛ «دنیا مردار گندیده است و طالب آن سگان‌اند. کسی که جیفه و پلیدی دنیا را شناخت، دیگر به آن توجه نمی‌کند و برای به دست آوردنش سرودست نمی‌شکند، بلکه از آن فرار می‌کند».

شهرانه خبر
۵شنبه
۴ دی ۱۴۰۳
شماره ۳۳۳

۱۴

دعا در حق دانشجویان و طالبان علم

امام زمان(عج) در «اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا تَوْفِیقَ الْقُلَاعَةِ...» کوتاه، واضح، پرمعنا و مشخص به وظایف فردی و اجتماعی منتظران تصریح کرده‌اند، از فرازهای این دعا مربوط به وظایف جویندگان علم و دانش است که می‌فرمایند: «وَعَلَى الْمُتَعَلِّمِینَ بِالْجُهِدِ وَالرَّغْبَةِ؛ پروردگار! به طالبان علم و دانشجویان، کوشایی و اشتیاق و عشق به درس خواندن و فراگیری علم را تفضل بفرما»؛ این یعنی بالاتر از همه اهداف و دلالیلی که برای تحصیل علم مدنظر داریم، باید عشق و اشتیاق به یادگیری در ما وجود داشته باشد.

تفاوت اهداف در علم‌آموزی

خیلی فرق می‌کنده‌که انسان برای ارزش ذاتی علم، به دانشگاه و حوزه برود یا اینکه فقط بخواهد شغل و مدرک به دست بیاورد یا برای استخدام دولتی و موقعیت اجتماعی درس بخواند. جهد در این فرمایش حضرت ولی عصر(عج) یعنی تلاش و پیگیری خستگی‌ناپذیر برای رسیدن به اهدافی که از قبل مشخص شده است و رغبت به معنای اشتیاق و علاقه شدید به چیزی است. امام مهدی(عج) دعا می‌کنند که اهل دانش و طابان علم و دانشجویان، تلاش خستگی‌ناپذیر و همچنین عشق و اشتیاق و رغبت به تحصیل علم داشته باشند.

فرصت‌سازی‌های علم برای فرد و جامعه

در اولین اقدام، فردی که دنبال علم و دانش است، باید ارزش ذاتی علم و دانش را بفهمد تا عشق و محبت به عالم شدن در دل او راه پیدا بکند. مقایسه برکاری و کم‌کاری در تحصیل علم نشان می‌دهد که تلاش چه دستاوردهایی دارد و تنبلی و کم‌کاری چقدر افراد و جوامع را عقب نگاه داشته است. علم فرصت‌های مختلفی در زمینه‌های مادی و معنوی مثل فرصت‌های شغلی، ازدواج، مقبولیت و محبوبیت اجتماعی، علمی، فرهنگی و مالی در اختیار انسان می‌گذارد و به او امکان زندگی با کیفیت تر می‌دهد. در عرصه اجتماعی هم این علم است که قدرت و ثروت می‌آورد و جامعه را رشد می‌دهد.

در گفت‌وگو با استاد دانشگاه و حوزه علمیه بررسی شد

تلاش با چاشنی علم و عشق

آئنه مستقیم| بسیاری از ما علاقه داریم بدانیم امام عصر(عج) از ما چه انتظاراتی دارند و با چه کارهایی می‌توانیم به ایشان نزدیک شویم و رضایتشان را جلب کنیم. مرور دعای «اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا تَوْفِیقَ الْقُلَاعَةِ...» که در آن امام زمان(عج) در فرازهایی کوتاه اما پرمعنا وظایف منتظران واقعی را بیان کرده‌اند، بهترین راهنما و دستورالعمل در این باره است. در بررسی فرازی از آن دعا با حجت الاسلام والمسلمین جواد نصرا... پور، عضو انجمن علمی مهدویت حوزه علمیه قم و استاد حوزه و دانشگاه، گفت‌وگو کرده‌ایم.

نتایج را مقایسه کنیم

درست است که انسان باید برای ارزش ذاتی علم به دنبال آن باشد اما به طور طبیعی هرچه علم انسان با کیفیت‌تر و بیشتر باشد، فرصت‌های مختلف هم در اختیار او بیشتر خواهد بود. اگر دانشجو و طلبه یا هر کسی که دنبال علم است، مقایسه ساده‌ای بین فرصت‌های مادی و معنوی اختصاص یافته به کسانی که در دوران تحصیل پرتلاش بودند با کسانی که تنبلی می‌کردند و فقط برای نمره درس می‌خواندند، داشته باشد و نتیجه‌آن تلاش‌ها را ببیند، به‌خوبی این مهم را درک می‌کند. بنابراین جامعه زمینه‌ساز ظهور، نیاز بیشتری به علم دارد.

حجت‌الاسلام والمسلمین نصرا... پور:

درست است که انسان باید برای ارزش ذاتی علم به دنبال آن باشد اما به طور طبیعی هرچه علم انسان با کیفیت‌تر و بیشتر باشد، فرصت‌های مختلف هم در اختیار او بیشتر خواهد بود

روشنا

حضرت مهدی(عج)، لَا یَجِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ یَتَصَرَّفَ فِی مَالٍ غَیْرِهٖ إِلَّا بِإِذْنِهِ. (بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۸۲).

کم‌گوی و گزیده‌گوی چون در!

دیدگاه معصومین(ع) درباره انتخاب سکوت و گزیده سخن گفتن

به زبان آید و بیهوده مصرف کردنش. اسراف است؛ برای همین همه از شنیدن حرف‌هایش لذت می‌بردند و دوست داشتند او در بحث‌ها شرکت کند و نظر بدهد؛ چون می‌دانستند که حرفش حساب است و بیهوده و بی‌فکر یا صرفاً برای دیده شدن، سخنی را به زبان نمی‌آورد یا چاپلوسی‌مدیر و شخص بالادستی را نمی‌کند. فکر کردن برای انتخاب کلمات و

مؤدبانه و با احتیاط آن رفتار را نقد می‌کرد که مبدا طرف مقابل از او رنجیده خاطر شود. حواسش به همه نکات رفتاری‌اش بود. هم‌زبان بدن را بلد بود و هم زبان سخن را، می‌دانست سخنی که به زبان می‌آید، نشان‌دهنده رفتار و شخصیت اوست و باید حساسی مواظب باشد. معتقد بود که حرف‌زدن، جایی‌ومکانی دارد. هر کلمه باید در جای مناسب خود

علم با تنبلی به دست نمی‌آید

حکمت این دعای حضرت حجت(عج) این است که اگر این دو مؤلفه در کسب علم نباشند، موفقیتی حاصل نخواهد شد. با تنبلی و تن‌پروری و بدون علاقه‌مندی و عشق، انسان نمی‌تواند نتیجه مطلوب را به دست بیاورد. ممکن است انسان از بی‌سوادی نجات پیدا کند، اما به مراتب عالی‌علمی نخواهد رسید. امیرالمؤمنین(ع) در این باره می‌فرمایند، «علم و دانش، با تن‌پروری و تن‌اسایی و تنبلی به دست نمی‌آید» (غرالحکم، ص ۴۶). ایشان همچنین تأکید می‌کنند: «عالم کسی است که از آموختن دانش خسته نشود».

علم زمینه‌ساز ظهور

آیت‌ا... العظمی جواد ی‌املی در کتاب «امام مهدی(عج)، موجود موعود» درباره این فراز از دعای امام عصر(عج) آورده است؛ «دومین گروهی که تأثیر شگرفی در هدایت امت اسلامی دارند، دانشجویان به‌ویژه طالبان علوم و معارف و حیانی‌اند. این گروه که زمینه‌ساز نهاده‌ینه شدن فرهنگ انتظار و اصلاح زمینه ظهورند، وظایفی دارند. تلاش در راه علم‌اندوزی، جهد یعنی به کار بستن تمام توان و کوشش در مسیر رسیدن به مقصود از وظایف منتظران راستین آن امام همام به‌ویژه طلاب و دانشجویان است.» و علی المتعلمین بالجهد».

علم بالاترین ارزش‌هاست

اما اینکه منتظران چطور عشق و اشتیاق به علم و علم‌آموزی را در خود ایجاد کنند، هم راه و رسم خودش را می‌خواهد، یک راه آن است که متوجه ارزش علم باشیم. انسان از یک طرف به‌طور فطری طرفدار ارزش‌ها و کمالات است و از طرف دیگر فطرتاً از بین ارزش‌ها به ارزش‌های بالاتر فکر و تلاش می‌کند به ارزش‌های میانی و پایین‌دستی راضی نشود و مراتب و مدارج بالاتر را کسب کند. بنابر آموزه‌های دینی‌روایی ما، علم بالاترین ارزش‌هاست که باید برای کسب آن تلاش کرد و همراه خود، فضایل و ارزش‌های دیگر را هم می‌آورد.

حضرت مهدی(عج)؛

کسی حق ندارد در مال دیگری بدون اجازه او دخل و تصرف کند.

احکام

آیت‌ا... العظمی خامنه‌ای: اگر مردی، همسرش قدرت تخمک‌گذاری ندارد، جایز است اسپرم خود را با تخمک زن اجنبی در خارج از رحم تلقیح مصنوعی کند و سپس نطفه لقاح‌یافته را به رحم همسر خود منتقل کند. به شرط اینکه از مقدمات حرام اجتناب شود و کودکی که از این راه متولد می‌شود، ملحق به صاحب اسپرم و تخمک می‌باشد و الحاق آن به صاحب رحم، مشکل است. لذا باید نسبت‌به احکام شرعی مربوط به نسب، احتیاط رعایت شود.

آیت‌ا... العظمی سیستانی: جواب: با اجتناب از لمس و نگاه حرام، چنان عملی مانع ندارد اما اینکه مادر چنین کدام است (صاحب تخمک یا رحم) در احتمال وجود دارد و بنا بر احتیاط واجب، هر دو جانب احتیاط را رعایت کنند.

آیت‌ا... العظمی مکارم‌شیرازی: در مواردی که تخمک زن مشکل دارد، تنها راه، این است که بین مرد و زن دیگری عقد موقت خوانده شود (هرچند اصلاً همدیگر را نبینند) سپس نطفه آن مرد را برداشته و در زمان عقد با تخمک زن ترکیب کنند و پس از آن، نطفه ترکیب‌شده را در رحم زن اول بکارند. فرزندی که متولد می‌شود، بر آن مرد و زن محرم است، ولی تنها از صاحبان نطفه ارث می‌برد.

آیت‌ا... شبیری‌زنجانی: به‌طور کلی لقاح تخمک و اسپرم، غیر زن و شوهر -ولو در خارج رحم- حرام است، ولی اگر بین آن‌ها به طریق شرعی، زوجیت -ولو موقت- حاصل شود و لقاح صورت گیرد، اشکالی ندارد.

